

УДК 376.56

**ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ
THE FOUNDATIONS OF CORRECTION WORK IN SOCIAL AND
PEDAGOGICAL ACTIVITY IN GENERAL EDUCATION INSTITUTIONS**

Завацька Л.М., Рось Л.М.

Zavatska L., Ross L.

Автори досліджують основи корекційної роботи соціального педагога в загальноосвітніх закладах, визначають завдання корекційної роботи, розглядають види і форми корекційної роботи в діяльності соціального педагога.

The authors research the foundations of correction work of social and pedagogical activity in general education institutions, define the tasks of correction work, consider the types and forms of correction work in social and pedagogical activity.

У сучасних умовах інтенсивного становлення Української правової держави, особливої актуальності набуває проблема педагогічного впливу на молодь з різними відхиленнями в моральному розвитку. Як свідчить практика і наукові дослідження, саме ці відхилення стають першопричиною педагогічної і соціальної дезадаптації окремих дітей та підлітків.

Найбільш вагомими науковими здобутками в цьому напрямку є роботи: В.В. Сагарди, І.В. Козубовської, які ґрунтовно висвітлюють психолого-педагогічні питання теоретичних засад та основ колекційної діяльності психолога і соціального педагога; Б.П. Пузанова, що розкривають основи колекційної роботи в педагогічній діяльності. Значимими є дослідження в

розробці актуальності проблеми психолого-педагогічного впливу як результату реалізації корекційної функції в контексті діяльності соціального педагога є дослідження науковців: Л.Я. Оліфіренко (соціально-педагогічна підтримка дітей групи ризику); Т.І. Шульги (методика роботи з дітьми групи ризику); В. Лютого (соціальна робота з групами девіантної поведінки); С. Подмазіна, О. Сироватко (самореабілітація учня: психологічні і педагогічні аспекти).

Загальноосвітні та виховні заклади намагаються спрямовувати свою діяльність у напрямі перевиховання цієї категорії неповнолітніх. Але організація процесу перевиховання становить для них певні труднощі, які пов'язані зі складністю внутрішнього світу таких вихованців, а також із слабкою теоретичною та практичною підготовкою педагогів до такого виду роботи. Спеціалізовані ж заклади та служби більше уваги приділяють реабілітації дітей та підлітків з відхиленням від норми поведінкою. Тобто спостерігається орієнтація на дві основні тенденції в організації соціально-педагогічної допомоги дітям з девіантною поведінкою: перевиховання, як усунення негативних якостей та відновлення порушених функцій, дефектів або соціальних відхилень як реабілітація. Але такі відхилення і порушення повинні бути скореговані саме у відповідний момент формування і розвитку девіантної поведінки дітей та підлітків. Проте цей напрямок соціально-педагогічної допомоги на жаль не завжди реалізується ефективно.

В загальноосвітніх закладах традиційно педагоги і вихователі підходять до процесу перевиховання „важких” дітей з таких самих позицій, що і до виховання звичайних учнів і тому не досягають бажаних результатів. Для ефективної діяльності загальноосвітніх закладів по корекції девіантної поведінки дітей та підлітків необхідний комплексний підхід до розв'язання цих проблем різними групами спеціалістів. На рівні школи це, в першу чергу, взаємодія класного керівника, психолога і соціального педагога.

В структурі соціально-педагогічної діяльності соціального педагога, в якості самостійних компонентів, можна виділити такі: ресоціалізація, корекція, реабілітація і соціальний патронаж. Саме складовою процесу ресоціалізації

виступає процес перевиховання. Співвідношення процесу перевиховання (внесення змін в ціннісні орієнтації, смислові установки і ін.) і впливів, які передбачають зміни в розвитку особистості, прийнято називати корекцією.

Соціально-педагогічна корекція виконує такі функції:

- виховну, яка передбачає відновлення тих позитивних якостей, які домінували у підлітка до появи важковиховуваності, звернення до пам'яті підлітка про його добрі справи ;

- компенсуючи, яка заключається в формуванні у підлітка намагання компенсувати той чи інший недолік успіхом в цікавій для нього діяльності (спорті, праці та ін.);

- стимулюючу, спрямовану на активізацію позитивної суспільно корисної діяльності учня. Вона здійснюється завдяки засудженню вчинків підлітка, тобто не байдужого емоційного відношення до його особистості;

- виправну, пов'язану з виправленням негативних якостей підлітка, яка передбачає застосування різних методів корекції поведінки (заохочення, переконання, приклад та ін.).

Основними завданнями корекції негативних відхилень у поведінці дітей та підлітків в діяльності соціального педагога є створення оптимальних можливостей і умов для формування особистості, профілактика негативних тенденцій психічного розвитку.

Залежно від характеру і спрямованості корекції розрізняють симптоматичну і каузальну корекцію. Перша спрямована на симптоми відхилень в розвитку, друга – на джерела та причини відхилень. Основним завданням симптоматичної корекції є вчасне виявлення особливостей підлітків, які пов'язані з бурхливими процесами фізичного розвитку, статевого дозрівання та формування особистості.

В цей же період здійснюється і моральний розвиток, формуються переконання підлітка. І частіше, а це найбільш властиво сучасним підліткам, переконання не співпадають із суспільною думкою. Підліток починає усвідомлювати себе особистістю, порівнює себе з оточуючими, однолітками,

що стимулює його до самовиховання. В цей час формується і може різко змінюватись його характер. Підліткам подобаються гострі відчуття, вони допитливі, не здатні прогнозувати, намагаються проявляти незалежність.

Всі вище зазначені характеристики відносяться до підліткового віку взагалі. Але є категорія підлітків у яких перелічені якості проявляються значно сильніше, що призводить до їх протистояння з оточуючими, до конфліктів з ними і навіть до протиправних дій. Ця категорія підлітків і є „важкими підлітками” або педагогічно занедбаними дітьми „групи ризику”. Вони фізично здорові, але не виховані, відстають від своїх однолітків у навчанні, тому що у них не розвинені пам’ять, мислення і уява.

Вони не люблять працювати, не здатні до вольових зусиль, систематичних занять, роблять тільки те, що їм цікаво. В школі вони порушують дисципліну, не хочуть вчитися, конфліктують з учителями, однокласниками, батьками, іноді кидають школу, вважають себе невдахами. Такі підлітки займаються бродяжництвом, вживають алкоголь і наркотики, порушують закони.

Друга форма корекції і є сферою діяльності соціального педагога. Корекційні зусилля спеціаліста повинні бути сконцентровані не стільки на зовнішніх проявах відхилень у поведінці та їх симптоматиці, скільки на джерелах та причинах, які зумовлюють виникнення тих чи інших відхилень.

Корекція відхильної поведінки передбачає, в першу чергу, виявлення неблагополуччя в системі відносин підлітка з дорослими і ровесниками та корекцію педагогічних позицій учителів, батьків, яка повинна сприяти розв’язанню різнопланових конфліктів, що виявляються несприятливими для соціального розвитку молодшої людини. Важливим також є аналіз соціометричного статусу підлітка в колективі класу, серед однолітків, визначення наявності психологічної ізоляції, пошук її коренів і причин та можливих шляхів подолання.

Вибір методів і форм корекції залежить від віку дитини, характеру і причин відхилень та рівня професійної підготовки соціального педагога.

Так, наприклад, гострою проблемою корекційної роботи з підлітками-девіантами є неуспішність у навчанні. Як правило, у них значні прогалини в знаннях, а надолужити пропущене не так вже й просто. І часто підлітки не бажають виправити цю ситуацію ні самі ні навіть із сторонньою допомогою. Такі підлітки не бажають вчитися, у них відсутня адекватна мотивація навчання. Її формування у підлітків – справа надзвичайно складна і вимагає значних зусиль соціального педагога і вчителів, а також досить тривалого часу.

Ще однією з важливих проблем корекції в підлітковому віці є корекція спілкування. Воно багато в чому визначає майже всі сторони життєдіяльності підлітка, а особливо „важковиховуваного”. Для підлітка замало бути разом з іншими, йому необхідно займати відповідне становище і мати статус, який би повністю задовольняв його. Якщо в класі цього досягти неможливо, підліток шукає собі іншу групу, де він мав би можливість самоутвердитися.

Отже, основна роль соціального педагога в цьому виді корекційної роботи – це допомога підлітку в завоюванні достатньо високого статусу в системі міжособистісних взаємовідносин у колективі.

Застосовуючи різні засоби соціально-педагогічної корекції необхідно об’єктивно оцінювати їх результати. Ступінь ефективності вищезазначеної діяльності визначається рівнем соціалізації дітей і підлітків, їх здатністю адаптуватися в дитячому колективі і суспільстві в цілому.

Соціальному педагогу необхідно не тільки самому володіти всіма методами корекції, але і детально знайомити з ними вчителів та вихователів, що сприятиме подоланню деформації у взаємовідносинах між педагогами і „важковиховуваними” дітьми та підлітками і загальному зменшенню чисельності девіантів.

Таким чином, можна визначити основні форми корекційної роботи соціального педагога в загальноосвітніх закладах:

- а) комплексний підхід у розв’язанні проблем шляхом взаємодії різних груп спеціалістів;
- б) профілактична робота з сім’єю;

- в) робота з групами дітей та підлітків, що проявляють групові девіації;
- г) індивідуальна робота з важковиховуваними дітьми та підлітками;
- д) здійснення прогнозування відхильної від норми поведінки учнів.

Ефективність реалізації визначених форм корекційної роботи соціального педагога на рівні загальноосвітнього закладу залежить від правильно організованого вивчення особистості учня та його найближчого оточення. Результати такого вивчення повинні бути основою розробки програм корекційної роботи з девіантною поведінкою дітей та підлітків.

Література:

1. Воспитание трудного ребёнка: Дети с девиантным поведением: Учеб.-метод. пособие/Под ред. М.И. Рожкова.- М.: 2001.- 240 с.
2. Завацька Л.М., Янченко Т.В. Соціальна допомога дітям і підліткам, схильним до правопорушень: історичний аспект //Соціальна робота в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики: Матеріали доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції 29-31 жовтня 2002 р. Частина II. – К., 2002. – С.35-45.
3. Козубовська І.В., Товканець Г.В. Корекційна робота шкільного психолога з проблемними дітьми як форма їх соціального захисту //Соціально-правовий захист молоді: Збірник наукових статей/Заг.ред.: І.В.Козубовська, В.М.Великий. – Ужгород, 2002. – С. 128 – 134.
4. Олиференко Л.Я. и др. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/Л.Я.Олиференко, Т.И.Шульга, И.Ф.Дементьева.- М.:2002.- 256 с.
5. Фіцула М.М. Методика попередження і подолання педагогічної занедбаності учнів загальноосвітніх шкіл.-Ужгород-Тернопіль.,2002.-228 с.
6. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.:2002. – 272с.

Відомості про авторів

Завацька Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Рось Людмила Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.